

ISSN 1452-2179

BALKAN TÜRKOLJİ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

BAL-TAM TÜRKLÜK BİLGİSİ

13

Prizren
Eylül - 2010

BAL-TAM TÜRK LÜK BİLGİSİ
Altı Aylık Dergi
Prizren, Yıl VI. Sayı 13, Eylül 2010

Yayımlayan:
BAL-TAM, Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi adına:
Prof. Dr. Tacida ZUBÇEVIÇ-HAFİZ

Sorumlu Yazar
Prof. Dr. Nimetullah HAFİZ

Danışma Kurulu:

Prof. Dr. Anvar MOKAEV – Kırgızistan,
Prof. Dr. Cenana BUTUROVIÇ – Bosna Hersek,
Prof. Dr. Cengiz HAKOV- Bulgaristan,
Prof. Dr. Dimitriy VASILYEV-Rusya Federasyonu,
Prof. Dr. Emin Plana-Kosova,
Prof. Dr. Enver MAHMUT- Romanya,
Prof. Dr. Eva GUSTAVSSON – İsveç,
Prof. Dr. Fehim NAMETAK – Bosna Hersek,
Prof. Dr. Ferit DUKA – Arnavutluk,
Prof. Dr. Gazmend ŞPUZA – Arnavutluk,
Prof. Dr. Gyorg HAZAI – Macaristan,
Prof. Dr. Hamdi HASAN – Makedonya,
Harid FEDAI – Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti,
(Dr.) İrfan Ünver NASRATINOĞLU – Türkiye,
Prof. Dr. Jean - Louis Bacque GRAMMONT – Fransa,

Prof. Dr. Kamil Veliyev – Azerbaycan,
Prof. Dr. Lars YOHANSON – Almanya,
Prof. Dr. Michael KIEL – Hollanda,
Prof. Dr. Miryana Teodosiyeviç – Sırbistan,
Prof. Dr. Mirzattin ZAKİYEV – Tataristan,
Prof. Dr. Ekrem ÇAVUŞEVIÇ – Hırvatistan,
Prof. Dr. Mustafa MEHMET – Romanya,
Prof. Dr. Nasimhan RAHMANOV – Özbekistan,
Rahmi ALİ – Yunanistan,
Prof. Dr. Razik RAFİEV – Özbekistan,
Prof. Dr. Reşat GENÇ – Türkiye,
Prof. Dr. Rukiye HACI – Çin,
Prof. Dr. Şakir İBRAYEV – Kazakistan,
Prof. Dr. Tadeus MAYDA – Polonya,
Doç. Dr. Timur KOZİREV – Rusya Federasyonu

BAL-TAM Türk Lük Bilgisi, yılda iki defa olmak üzere Mart ve Eylül aylarında yayınlanır.

*Türk Lük Bilgisi ve yazarın adı kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.
Yazıların sorumluluğu yazarlara aittir.*

Dergiye gönderilen yazılar iade edilmez.

Baskı: www.siprint-ks.com

Düzeltilen: Mr. Ferhat AŞIKFERKİ – Mr. Taner GÜÇLÜTÜRK

Yazışma Adresi:

BAL-TAM
Reşit Galip Cad. 21/3
G.O.P. – Ankara/ TÜRKİYE
Tel-Faks: +90 312 447 07 03

BAL-TAM
Emin Paşa – 17
Prizren / KOSOVA
Tel-Faks: +381 29 231 108

E-mail: trhafiz@yahoo.com; baltam@baltam.net
www.baltam.net

BAL-TAM TÜRK LÜK BİLGİSİ ULUSLARARASI HAKEMLİ BİR DERGİDİR.

İÇİNDEKİLER

TARİH

Bilgin ÇELİK "Adem-i Merkeziyetçi" Bir Darbe Girişimi: 31 Mart İsyanında İsmail Kemal Bey'in Rolü Ve "Dokunulmazlık" Tartışması	7
Halim ÇAVUŞOĞLU Yugoslavya'dan Göçler Ve Yugoslavya Göçmenleri	20
Kader ÖZLEM Modern Şark Meselesi Ve Balkanlar'da Türk Kültürü	41
Cengiz HAKOV Bulgaristan'ın 1908'de Bağımsızlığının İlanından Sonra Türk-Müsliman Halkın Hakları	45
Sabri ALAGÖZ Büyük Türk Dostu – Yordan Yovkov / Efsaneleştirilen Kahramanlar	50
Fatma HOCİN Prof. Dr. Hamdi Hasan'ın Hayatı ve Eserlerine Bir Bakış	56

DİL

Tuncer GÜLENSOY Moğolların Gizli Tarihi" ve "Altan Topçı"nin Türk Diline (Dil-Folklor ve Halk Edebiyatı Açılımlarından) Katkısı	70
Alpay İGCI Kosova Ağızlarındaki Birkaç Türkçe Tabakası	73
Hülya DAVUT-SKUKA Makedonya Türklerinin Yazı Dilinde Edatların Kullanılışı	78
Mariya LEONTİÇ Makedon Soyadlarına Yansıyan İslam Medeniyetinin Etkileri	87

EDEBİYAT

Bünyamin ÇAĞLAYAN Kerbela Olayının Edebiyata ve Diğer Sanatlara Yansıması	98
Prof. Dr. Nimetullah HAFİZ – Prof. Dr. Tacida ZUBÇEVİÇ-HAFİZ Kosova Türk Edebiyatında Çanakkale Savaşı	105

MAKEDON SOYADLARINA YANSIYAN İSLAM MEDENİYETİNİN ETKİLERİ

Doç. D-r. Mariya Leontiç

Özet: 15 ile 19 yüzyıllar arasında Makedonya Osmanlı İmparatorluğu'nun idaresi altında bulunduğundan dolayı İslam medeniyeti Makedon soyadlarına iz bırakmıştır (ör. Мехметова, Рахманов). Makedon ve Türk halkının aynı toprakta birlikte yaşamaları, İslam medeniyetinin unsurları o zaman gelişme döneminde olan ve hâlâ standartlaşmamış Makedon soyadlarına doğal olarak yansıtmaya yol açmıştır.

Makedon soyadlarının kökleri geçmişteki özel adlarının tanımlayıcı unsurlarında bulunmaktadır (ör. Тодор Милош, Јован Кор). Özel adların tanımlayıcı unsurları Osmanlı döneminde serbest gelişmiş ve 19 yy'da soyad ekiyle soyadların meydana gelmesine yol açmıştır. SFRY'nin oluşumundan sonra ve Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına kavuştuktan sonra, Adlar ve soyadlar kanunu, vatandaşlara serbest seçim sağladı. Geçmişten miras olarak, Türk eleman taşıyan ve İslam medeniyetini yansıtan çağdaş Makedon soyadları vardır. Bu soyadlar ise geçmiş ve şimdiki zamanı, Slav medeniyetini ve İslam medeniyetinin unsurlarını bağlamaktadır.

Anahtar kelimeler: *İslam medeniyeti, Makedon soyadları, adlar, lâkaplar*

REFLECTION OF THE ISLAMIC CIVILIZATION IN THE MACEDONIAN PATRONYMIC GLOSSARY

Marija Leontic, Ph. D.

Abstract: In the period between the 15th and 19th century, Macedonia was under administrative government of the Turkish Empire and came under direct influence of the Islamic civilization, which left its own traces in the Macedonian patronymic glossary (for example Mehmetova, Rahmanov). As a result of the coexistence of the Macedonian and Turkish people, the elements of the Islamic civilization spontaneously entered the Macedonian patronymic glossary, which was in the phase of growth and did not represent an established category.

The origins of Macedonian patronymic words are in the past when our ancestors started to use additional determiners to the personal names besides names (for example Todor Milosh, Jovan Kor). The identification with a personal name and additional determiner continued its development during the Turkish government in Macedonia and in the 19th century patronymic words with surname suffixes appeared. After the formation of SFRJ and later the creation of independent Macedonia, the law for personal names and surnames gave the citizens the opportunity of free choice. In today's modern surname repertoire in Macedonia there is presence of patronymic words of Turkish origins as a reflection of the Islamic civilization, which are in fact a link between the past and the present and at the same time a link between the elements of the Slovene and Islamic civilization.

Key words: *Islam civilization, Macedonian patronymic words, personal names, nicknames*

1. Giriş

Makedon halkı ve Türk halkı, Osmanlı İmparatorluğu içinde, beş asır birlikte yaşadığından dolayı (14-19 yy.) karşılıklı etkiler her alanda olmuştur. Bu etkiler özellikle dil, halk edebiyatı, halk müziği, kuyumculuk, mimari, giysi, yemek vs. alanlarında yoğun görülmektedir. Bu yazıda, biz, dilci olarak, Türk dilinin Makedon dilinin üstündeki etkisini ve özellikle Makedon soyadlarına İslam medeniyetinin yansımalarını göstermek niyetindeyiz. Türk dili Osmanlı İmparatorluğu'nun devlet dili olduğundan Makedon dili üzerindeki etkisi çok büyük olması çok doğaldır. Gündelik konuşmalarda da yazılı ürünlerde de çok sayıda Türkçe kelime kullanılmıştır. Bu durumun mirası olarak bugün standart Makedon dili sözlüğünde 3000 civarında Türkçe kelime bulunmaktadır. Dilbilime göre, bir dilden diğer dile kelimelerin girmesi çok doğal, her dilde alıntı kelimeler vardır, soyadlarına da alıntı kelimelerin girmesi, sınırlı da olsa, görülmektedir. Makedon adlarında ve soyadlarında 1300 civarında Türkçe kelime kaydettik. Asıl ilginç olan durum Makedon soyadlarında Türk adlarının bulunmasıdır. Fakat Makedon soyadlarında bulunan Türkçe kelimelerden ve Türk kişi adlarından sadece küçük bir kısım İslam medeniyetini yansıtmaktadır.

2. Makedon soyadlarının gelişmesi ve yapısı

Makedonlar'da, soyadlar, soyad ekiyle 19 yy. beliriyor, 20 yy. ise İkinci dünya savaşından sonra kanunla standartlaşıyorlar. Fakat Makedonlar'da soyadlar birdenbire 19 yy. meydana çıkmamıştır. Makedon toplumunun geçmişinde kişi adının yanında tanımlayıcı unsur kullanılmıştır. Tanımlayıcı unsur baba adı (ör. Тодор Милош¹), koca adı (ör. вдовица Димитра, жена на Виданко²), lakar (ör. Јован Ќор³), meslek adı (ör. Михаил Бојаџијата⁴), mevki adı (ör. Величко Чауш⁵), doğum yerinin veya oturulan yerin adı (ör. Јончо од Преспа⁶), etnoloji adı (ör. Станко Ермен⁷) olarak yazılı belgelerde görülmektedir. Bu tanımlayıcı unsurların serbest gelişmesini özellikle Osmanlı döneminden kalma sayım defterlerinde takip edebiliyoruz. Türk idaresi döneminden kalma bu sayım defterlerinde tanımlayıcı unsur olarak Türk kişi adları

¹ (1999). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер за казите Костур, Серфице и Велес од 1568/9 година*. Том 7. Книга 2. Архив на Македонија, Матица Македонска - Скопје, 438.

² (1971). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер No 4 (1467-1468)*. Архив на Македонија – Скопје, 75.

³ (1988). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер за скопскиот санџак од 1568-69 година*. Том 6. Книга 2. Архив на Македонија – Скопје, 254.

⁴ (1999). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер за казите Костур, Серфице и Велес од 1568/9 година*. Том 7. Книга 2. Архив на Македонија, Матица Македонска - Скопје, 373.

⁵ (1984). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер за скопскиот санџак од 1568-69 година*. Том 6. Книга 1. Архив на Македонија – Скопје, 128.

⁶ (1971). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер No 4 (1467-1468)*. Архив на Македонија – Скопје, 68.

⁷ (1984). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер за скопскиот санџак од 1568-69 година*. Том 6. Книга 1. Архив на Македонија – Скопје, 130.

da görülmektedir: Дабижив син на Хамза⁸; Величко, син на Јазици Шахин⁹ vs. ve zamanla çoğu soyad eklerini alıp soyada geçmişler. Osmanlı döneminden sonra Makedon halkı buldukları idareye göre soyad eklerini değiştirmeye mecbur kalmışlar. İkinci dünya savaşından sonra ise eski Yugoslavya'nın kanununa göre kendi isteğine göre kendi soyadını seçiyordu. Bağımsız Makedonya'da da Makedon halkı kendi isteğine göre kendi soyadını seçiyor, taşıyor ya da gerektiğinde değiştiriyor.

Bugün Makedon soyadlarının temelinde ya özel ad ya da lakap vardır. Ög. Ангелевски < e.a. Ангел, Близнаков < lak. Близнак vs. Bu özel adlarda ve lakaplarda da Türkçe eleman bulunur. Ög. Муратов < e.a. Murat, Бојаџиевска < lāk. Бојаџи, Бојаџија vs.

3. Makedon soyadlarında Türkçe elemanlar

Bugün Makedon soyadlarında farklı Türk kişi adı ve çeşitli Türkçe kelimedenden meydana gelmiş lakaplar bulunur.

Makedon soyadlarında daha çok Türk erkek adı geçiyor, Türk kadın adının sayısı azdır. Makedon soyadlarında şu Türk erkek adları bulunur: Ајдиновска < Aydın, Бајрамоски < Baqram, Бафтировски < Bahtiyar, Бекташев < Bektaş, Бисимов < Besim, Висимски < Vesim, Дервишова < Derviş, Демировски < Demir, Зекиров < Zekir, Јашарева < Yaşar, Калиповски < Galip, Капановски < Kaplan, Кариманов < Kahraman, Ризаова < Rıza, Садикоски < Sadık, Селимова < Selim, Синановски < Sinan, Султанов < Sultan, Татарчева < Tatar, Угурова < Uğur, Фазлиевски < Fazlı, Чабукова < Çaba, Чавдарова < Çavdar, Чакинов < Çakın, Челебиев < Çelebi, Целилов < Celil, Цанев < Can, Шаинов < Şahin, Шахов < Şah, Шенов < Şen vs. Makedon soyadlarında ise şu Türk kadın adları geçer: Јалдашев < Yıldız, Кадифков < Kadife, Карамфиловска < Karanfil, Мелидов < Mevlide, Селвиески < Selvi, Сирмевски < Sırma, Татлев < Tatlı, Фиданов < Fidan, Шекеринова < Şeker vs. Bu Türk kişi adları, Türklerin temasta buldukları ve asırlar boyunca yaşadıkları farklı medeniyetleri de yansıtmış oluyorlar.

Makedon soyadlarında Türkçe kelimedenden meydana gelmiş şu farklı lakaplar da var: Балабанов < lak. Балабан < Tür. balaban; Ханџиски < lak. Ханџи < Tür. hancı; Бекаровски < lak. Бекар < Tür. bekar; Булбулоски < lak. Булбул < Tür. bülbül; Везироски < lak. Везир < Tür. vezir; Гајдова < lak. Гајдо, Гајда < Tür. gayda; Герчеков < lak. Герчек < Tür. gerçek; Докузов < lak. Докуз < Tür. dokuz; Дишлиески < lak. Дишлија < Tür. dişli; Есмерова < lak. Есмер < Tür. esmer; Јолдашева < lak. Јолдаш < Tür. yoldaş; Кавгаџиски < lak. Кавгаџија < Tür. kavgacı; Лафчиски < lak. Лафчи < Tür. lâfçı; Назлиев < lak. Назлија < Tür. nazlı; Пехливанова < lak. Пехливан < Tür. pehlivan; Сариевски < lak. Сари, Сарија < Tür. sarı; Топалоска < lak. Топал < Tür. topal; Кореv < lak. Кор < Tür. kör vs.

Lakapların temelinde bulunan Türkçe kelimeler, iyi benimsenen Türkçe kelimeleri ve halkın ruhunu yansıtır.

⁸ (1976). Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишани пописни дефтери од 15 век. Том 3. Архив на Македонија – Скопје, 47.

⁹ (1971). Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер No 4 (1467-1468). Архив на Македонија – Скопје, 436.

4. Makedon soyadlarına İslam medeniyetinin yansımaları

Makedon soyadlarında dolaylı ya da dolaysız olarak İslam medeniyetinin yansımaları da var. İslam medeniyeti, İslam dininin, Hazreti Peygamber Muhammed'in ve kutsal kitap olan Kur'an-ı Kerim'in çerçevesinde kurulup gelişmiştir. Türkler, 10. y.y.'da İslam dinini kabul ettikten sonra, gittikleri topraklara bu medeniyetten farklı izler ve eserler, özellikle mimar, kuyumculuk, çini sanatı, keramik sanatı, kilim sanatı, cild sanatı ve buna benzer alanlarda bırakmışlar. Bu izleri, az ve sınırlı da olsa, Makedon soyadlarında da görmek mümkündür. İslam medeniyetinin izlerini, Türk kişi adları ve Türkçe kelimelerden oluşan lâkaplar ile takip edebiliyoruz. Kutsal kitaplarda bulunan adlar genellikle en çok kullanılan adlar olduğundan Makedon soyadlarında İslam medeniyetiyle ilgili bulunan Türk kişi adlarının çoğu da Kur'an-ı Kerim'de bulunan adlardır. Makedon soyadlarının temelinde Türkçe kelimelerden oluşan lâkaplar ise gündelik hayatta sık kullanılmaktadır. Bu Türk kişi adları ve Türkçe kelimeler genellikle Allah ile (ör. Аличевски < Halik), İslam dinine ait kutsal kişilerle (ör. Мехметова < Mehmet), İslam dinine hizmet eden kişilerle (ör. Газинков < Gazi, Оџов < hoca), İslam dinine ait somut varlıklarla (ör. Зулфоски < Zülfikâr, Минарева < minare), İslam dinine ait soyut niteliklerle (ör. Ишљамовски < İslâm, Валанчовска < vallahi) ilgili adlardır.

Makedon soyadlarındaki İslam medeniyetinin izlerini şöyle sınıflandırabiliriz:

I. Makedon soyadlarında İslam medeniyetiyle ilgili Türk kişi adları

1. Makedon soyadlarında İslam medeniyetiyle ilgili Türk erkek adları

2. Makedon soyadlarında İslam medeniyetiyle ilgili Türk kadın adları

II. Makedon soyadlarının temelinde bulunan lâkaplarda İslam medeniyetiyle ilgili Türkçe kelimeler

5. Makedon soyadlarında İslam medeniyetiyle ilgili Türk kişi adları

Makedon soyadlarının temelinde özel ad ya da lakap vardır. Bu soyadlarda farklı medeniyetlerle ilgili özel adlar olduğu gibi, İslam medeniyetiyle ilgili de kişi adları vardır. Makedon soyadlarında İslam medeniyetiyle ilgili Türk kişi adlarının tamamı Arapça kökenlidir. Bu adlar Arapça kökenli olmalarına rağmen, Türk dilinde adaptasyon yaşayıp, Türk dilinden Makedon diline ve Makedon soyadlarına geçmişlerdir. Bu adlar Arap dilinden Türk diline geçtiklerinde de, Makedon halkı tarafından benimsendiğinde de bir takım adaptasyonlar yaşamışlardır. Bu adaptasyonlar genellikle fonetik (ör. Касимовски, Касамовски < Mak. Касим, Касам < Tür. Kasım; Мевмедоска, Мемедов, Мемедовски, Мехметова < Mak. Мевмед, Мемед, Мехмет < Tür. Mehmet vs.) ve morfoloji (ör. Емов, Емчекова, Емцеков, Емшовски < Mak. Емо, Емчек, Емџек, Емшо < Tür. Emin; Кералоски, Керов, Кертанов, Кертков < Mak. Керал, Керо, Кертан, Кертко < Tür. Kerim) alanında gerçekleşmiş, bu sebeple Makedon soyadlarında bazen bir ad için birkaç varyant görmek mümkündür.

Bu durumu takip etmek için, İslam medeniyetiyle ilgili Türk kişi adlarını taşıyan Makedon soyadlarını verirken, ilk önce Makedon soyadlarını, sonra Makedon soyadlarında Türk kişi adlarının adaptasyon geçirmiş şekillerini, Türk dilinde Türk kişi adlarının şekillerini ve anlamlarını göstermekteyiz. Bu adların bir kısmı İslam medeniyetiyle ilgili anlam dışında başka bir anlam da taşıyabildiği için adın yanında diğer anlamları da verdik. Bugün de, her insan, bir adın her anlamını bilmediği gibi, geçmişte de Makedon halkının bir kısmı bu adların her

anlamını bildiğini, bir kısmı ise anlamın bir bölümünü bildiğini, diğer kısmı ise adın anlamını bilmeden beğendiğini ve benimsediğini tahmin etmek doğru olur.

5.1. Makedon soyadlarında İslam medeniyetiyle ilgili Türk erkek adları

Makedon soyadlarında Türk erkek adlarının sayısı daha çok olduğu çok doğaldır, çünkü soyadlar oluşurken onların temelinde genellikle babanın adı alınmıştır.

Araştırdığımız malzemede, İslam medeniyetiyle ilgili Türk erkek adları şu Makedon soyadlarında görülmektedir:

Абазов, Абазова < Mak. Абаз < Tür. Abbas < Ar.: 1. arslan 2. çatık kaşlı, sert bakan 3. Peygamberin amcasının adıdır

Абдерманова, Абдрманов, Адраманов, Адраманова < Mak. Абдерман, Абдрман, Адраман < Tür. Abdurrahman < Ar.: 1. şefkat ve merhameti ziyade olan 2. Allahın kulu

Авезоски, Афузов < Mak. Авез, Афуз < Tür. Hafız < Ar.: 1. Kur'an-ı ezbere bilen 2. ezberleyen 3. Koruyan, esirgeyen, Allah'ın isimlerinden biridir

Адемовски, Адемулев < Mak. Адем, Адемул < Tür. Adem < Ar.: 1. insan, kişi 2. Kur'an-ı Kerimde ilk insanın adı olarak geçiyor

Ајдаров, Ајдароски, Ајдарски, Ајдарчев < Mak. Ајдар, Ајдарче < Tür. Haydar < Ar.: 1. arslan 2. cesur, yiğit, kahraman 3. Hazreti Ali'nin lakabıdır

Алдов, Алдовски < Mak. Алдо < Tür. Alaaddin < Ar.: 1. dini yüceltmek için din uğruna çalışan kimse, dini yükseltmek için din yararına çalışan kişi 2. dinin yüce kişisi

Алевски < Mak. Але < Tür. Ali < Ar.: 1. üstün, yüksek, yüce, ulu 2. Peygamberin amcasının oğlu ve damadı olan (kızı Fatma'nın kocası) dördüncü halifenin adıdır

Алимова, Алимурски < Mak. Алим, Алимур < Tür. Halim < Ar.: 1. yumuşak huylu, sakin yaratılışlı, tabiatı yavaş olan 2. bu kelime, Kur'an-ı Kerim'de, Allah'ın ve peygamberin sıfatı olarak geçmektedir

Аличевски < Mak. Алик < Tür. Halik < Ar.: 1. Yaratan 2. Tanrı 3. Allah'ın adlarındandır

Асанкова, Асенкоски, Асенов, Асенчарева, Асенчаров, Асенчарова, Хасановски, Хасаноска, Хасаноски < Mak. Асанко, Асенко, Асен, Асенчар, Хасан < Tür. Hasan < Ar.: 1. güzel 2. iyi ve hayırlı iş 3. Peygamberin torununun adıdır, Hazreti Ali'nin büyük oğlunun adıdır

Асмановски, Османов, Османовски, Османоски, Османчевски < Mak. Асман, Осман, Османче < Tür. Osman < Ar.: 1. toy kuşu yavrusu 2. ejderha yavrusu 3. Peygamberin damadı olan ve İslam'ın üçüncü halifesi olan zatin adıdır

Бакиев, Бакиевски, Бакиовски < Mak. Баки, Бакија < Tür. Abdülbaki, Abdülbaki < Ar.: Allah'ın kulu

Бекировски, Беќировски < Mak. Бекир, Бекир < Tür. Bekir < Ar.: 1. deve yavrusu 2. sabah erken kalkan, her şeyin öncesi 3. genç, taze 4. İslam'ın ilk halifesi Hazreti Ebu Bekir'e "deve yavrusunun babası" denilmesinin sebebi deve yavrularını sevdiğinden dolayıdır

Беширов, Беширова, Бешироска, Бешироски, Бишировски < Mak. Бешир, Бишир < Tür. Beşir < Ar.: 1. iyi haber getiren, müjdeleyen, müjdecî, muştucu 2. güler yüzlü kişi 3. Peygamberin bir vasfı

Велиовски, Вельнев < Mak. Вели, Велија < Tür. Veli < Ar.: 1. Allah'ın yakınlığına ermiş kişi, ermiş, eren, evliya 2. bir çocuğun bakımından sorumlu olan kişi

Газинков, Газинковски, Газиновски, Газиноска, Газински, Ѓазински < Mak. Газинко, Газин, Ѓазин < TÜR. Gazi < Ar.: 1. Allah yolunda savaşıan kişi, din uğruna savaşıan kişi 2. savaştan sağ ve zafer kazanmış olarak dönen kişi 3. savaşta yararlıklar gösteren kumandalara verilen unvan

Даутов, Даутовски < Mak. Даут < TÜR. Davut < Ar.: 1. sevgili, aziz 2. Davut Peygamberin adıdır

Еминов, Еминоски, Емов, Емчекова, Емцеков, Емшов, Емшовски < Mak. Емин, Емо, Емчек, Емцеж, Емшо < TÜR. Emin < Ar.: 1. inanan, güvenen, kuşkusuz olmayan, kuşkusuz 2. inanılır, güvenilir, güvenli 3. sakıncasız, tehlikesiz 4. Peygambere gençlik yıllarında “emin” unvanı verilmiştir

Етемовски < Mak. Етем < TÜR. Edhem < Ar.: 1. karayağız at 2. İslam tarihinde meşhur sofi olan İbrahim Edhem’in adıdır

Желадинов, Целадинов < Mak. Желадин, Целадин < TÜR. Celeddin < Ar.: 1. dinin ululuğu, yüceliği, büyüklüğü 2. dinin ulusu, büyüğü

Зизевски, Зизовски, Зизоски, Зисов, Зисова, Зисовски, Зисоски < Mak. Зизе, Зизо, Зисо < TÜR. Aziz < Ar.: 1. sayın, muhterem, saygıdeğer 2. sevgili, nurlu kişi, şeref sahibi 3. ermiş 4. Allah’ın adlarından biridir

Зуберов, Зуберовски < Mak. Зубер < TÜR. Zübeyir < Ar.: 1. yazılı küçük şey 2. Cennetle müjdelenen on sahabeden birinin adıdır (Abdullah bin Zübeyr)

Зулфоски < Mak. Зулфо < TÜR. Zülfikâr < Ar.: 1. iki parçalı 2. Hazreti Peygamberin Hazreti Ali’ye armağan ettiği ve ucu iki kısma ayrılan kılıcın adı

Идризов < Mak. Идриз < TÜR. İdris < Ar.: 1. bir kiraz türü 2. bilger, bilim ve fende ileri seviyede olan 3. Kur’an-ı Kerim’de adı geçen İdris Peygamber (ilk yazı yazan ve terzilik yapan insan olduğu için yazarların ve terzilerin piri sayılmaktadır)

Имеров, Јумеров, Умерова < Mak. Имер, Јумер, Умер < TÜR. Ömer < Ar.: 1. yaşama, yaşayış, hayat, canlılık, dirilik, ömür sürme 2. İslamın ikinci halifesi Hazreti Ömer’in adı

Исмаилов < Mak. Исмаил < TÜR. İsmail < Ar.: 1. Allah’ın işi 2. Kur’an-ı Kerim’de adı geçen İsmail, Hazreti İbrahim’in oğludur (babasıyla birlikte Kâbe’yi inşa etmiş)

Ишљамовски < Mak. Ишљам < TÜR. İslâm < Ar.: 1. Müslüman olmak 2. Allah’a teslim olma 3. iyi geçinme, barış içinde olma, anlaşma, birbirinin iyiliğini isteme 4. Hazreti Muhammed’in tebliğ ettiği din

Јунузова < Mak. Јунуз < TÜR. Yunus < Ar.: 1. Yunus, bir takım yıldızın adı 2. yunus, büyük deniz balığın adı 3. Kur’an-ı Kerim’de adı geçen Yunus Peygamber

Јусеинова, Јусеиновска, Јусејмовски, Усеиноски < Mak. Јусеин, Јусејм, Усеин < TÜR. Hüseyin < Ar.: 1. küçük güzel, küçük sevgili, güzellik, iyilik 2. iyi ve hayırlı iş 3. Peygamber Muhammed’in torunu, Hazreti Ali’nin küçük oğlunun adıdır

Камберов, Камберова, Камберовски, Камбероски, Камберски, Камбов, Камбова, Камбовски < Mak. Камбер, Камбо < TÜR. Kamber < Ar.: 1. sadık bir eve çok sık gelen kişi 2. kılavuz 3. Hazreti Ali’nin sadık kölesinin adı

Камил, Камиларов, Камиларовски, Камиллов, Камилова, Камилловски, Камилоски, Камиллов, Камилова, Камилловски < Mak. Камил, Камил < TÜR. Kâmil < Ar.: 1. bütün, tam, noksansız, eksiksiz, kusursuz 2. olgun, pişkin, yetkin 3. terbiyeli, görgülü, kültürlü 4. geniş bilgili, çok bilgili, alim, bilgin 5. Peygamberin adlarından

Касимовски, Касимоски, Касамовски < *Mak.* Касим, Касам < *Tür.* Kasım < *Ar.:* 1. bölen, ayıran, taksim eden, paylaştıran 2. kırcı, ezici 3. yılın on birinci ayı 4. Peygamberin küçük yaşta vefat eden oğlunun adıdır

Кералоски, Керов, Кертанов, Кертков, Керткова < *Mak.* Керал, Керо, Кертан, Кертко < *Tür.* Kerim < *Ar.:* 1. cömert, verimcil 2. ulu, büyük, şerefli, onurlu, soylu 3. Kur'an-ı Kerim'de Allah adı olarak geçiyor

Латив, Латифова < *Mak.* Латив, Латиф < *Tür.* Lâtif < *Ar.:* 1. yumuşak, nazik, ince, güzel, şirin, hoş, giden 2. göze görünmeyen, gizli 2. Allah'ın adlarından

Маљовски, Маљоски < *Mak.* Маљо < *Tür.* Malik < *Ar.:* 1. sahip, bir şeyi olan 2. Cehennem'in hakimi ve karpıcısı olan meleik

Мамудоски, Мамутов, Мамучева, Мамучевска, Мамучевски < *Mak.* Мамуд, Мамут, Мамуч, Мамуче < *Tür.* Mahmut < *Ar.:* 1. övülmüş, methedilmiş, övülmeye değer 2. Peygamberin adlarından

Мевмедоска, Мемедов, Мемедовски, Мемедоски, Мехметова < *Mak.* Мевмед, Мемед, Мехмет < *Tür.* Mehmet < *Ar.:* 1. çok övülmüş, çok kutsanmış 2. Muhammed adının Türkçede Peygamber'e saygı dolayısıyla değişik şeklidir (o adın saygısızca ağza alınmasını önlemek için)

Моаремов < *mak.* Моарем < *тур.* Muharrem < *aran.:* 1. забранет според верата 2. името на првиот месец на исламскиот месечев календар

Муслимовски < *Mak.* Муслим < *Tür.* Müslim < *Ar.:* İslam dininde olan, Müslüman

Мустафов, Мустафова, Мустафовски, Мустафоски < *Mak.* Мустафа < *Tür.* Mustafa < *Ar.:* 1. seçilmiş, seçkin, beğenilmiş 2. arınmış, temizlenmiş 3. Hazreti Peygamberin adlarından biridir

Незиров, Незировски, Незироска, Незироски < *Mak.* Незир < *Tür.* Nezir < *Ar.:* 1. dilek, adak, tahsis edilen, bir dilekte bulunan, adak adayan 2. kendisini Allah yoluna ve ibadete adayan kişi 3. Hazreti Peygamberin adlarından biridir

Нурев, Нурева < *Mak.* Нуре < *Tür.* Nur < *Ar.:* 1. aydınlık, ışık, parıltı 2. Tanrı tarafından gönderildiğine inanılan parlaklık

Раимческа, Ракимовски < *Mak.* Раимче, Раким < *Tür.* Rahim < *Ar.:* 1. esirgeyen, koruyan, merhametli, merhamet eden, bağışlayan 2. Allah'ın adlarından biridir

Рафатоски < *Mak.* Рафат < *Tür.* Rafet < *Ar.:* 1. merhamet etme, acıma 2. esirgeme, koruma 3. Bu ad Kur'an-ı Kerim'de Nur suresinde geçiyor

Рафмановски, Рахманов < *Mak.* Рафман, Рахман < *Tür.* Rahman < *Ar.:* 1. aygıt yapmadan bütün canlılara merhamet eden, koruyan 3. Allah'ın adlarından biridir

Рашитов < *Mak.* Рашит < *Tür.* Raşit < *Ar.:* 1. akıllı kişi 2. doğru yolda olan, Hak yolunu kabul eden

Ресуловски, Ресулоски < *Mak.* Ресул < *Tür.* Resul < *Ar.:* 1. elçi, haberci 2. Peygamber (insanlara yeni bir kitap ve yeni bir dinle gönderilendir)

Сайтовски < *Mak.* Сайт < *Tür.* Sait < *Ar.:* 1. mübarek, kutlu, uğurlu 2. saadetli, mutlu 3. Allah kendisini sevmiş olan 4. ibadet etmiş, Allah'a karşı görevini yapmış kişi

Саљамовски < *Mak.* Саљам < *Tür.* Selam < *Ar.:* 1. barış, rahatlık, huzur, sağlık 2. sonu iyi ve hayırlı çıkma 3. Allah'ın adlarından biridir

Скендер, Скендеров, Скендеровска, Скендеровски, Скендероски, Скендерски < *Mak.* Скендер < *Tür.* İskender < *Ar.:* 1. İnsanları savunan, insanları koruyan, insanları müdafaa eden 2. Kur'an-ı Kerim'de "Zülkarneyn" olarak adı geçen mübarek bir zat ve 3. m.ö. 356-323 yılları arasında yaşayan ve hükümdar olan Büyük İskender'in adıdır

Сулејманов, Сулејманова, Сулејмановски, Сулејманоски < *Mak.* Сулејман < *Tür.* Süleyman < *Ar.:* 1. bariş, huzur, sükun 2. Kur'an-ı Kerim'de geçen Süleyman peygamberin adı

Фетаоски, Фетин, Фетова < *Mak.* Фета, Фетах, Фето < *Tür.* Fettah < *Ar.:* 1. fetheden, zafer kazanan, üstün gelen, darlıktan kurtaran, her türlü zorlukları kolaylaştıran, her şeyi açan 2. İnsanlarının kapalı işlerini açan Allah'ın adlarından

Халиевски < *Mak.* Хали < *I. Tür.* Halid < *Ar.:* 1. Ünlü sahabi komutan olan Halid b. Velid'in adıdır, Allah'ın kılıcı olarak anıldı 2. sonsuz, ebedi, daim, sürekli, ölümsüz II. *Mak.* Хали < *Tür.* Halim < *Ar.:* 1. yumuşak huylu, sakin 2. Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın ve Peygamberin sıfatı olarak geçiyor

Цаферов, Цаферова, Цаферовски, Цафероска, Цафероски < *Mak.* Цафер < *Tür.* Cafer < *Ar.:* 1. küçük akarsu, çay 2. Peygamberin amcazadesi olan, Hazreti Ali'nin kardeşi olan ve İslam uğruna şehit olan sahabenin adıdır (Cafer-i Tayyar)

Целалова < *Mak.* Целал < *Tür.* Celâl < *Ar.:* 1. büyüklük, ululuk, yücelik 2. hiddetlilik, kızgınlık, öfke 3. Tanrı adlarından

Целадинов < *Mak.* Целадин < *Tür.* Celâleddin < *Ar.:* dinin büyüklüğü, ululuğu, yüceliği, dinin büyüğü

Шабанов, Шабановска, Шабановски, Шабаноска, Шабаноски < *Mak.* Шабан < *Tür.* Şaban < *Ar.:* aralık, hicri kameri ayların sekizincisinin adıdır

Шакиров, Шакировска, Шакировски, Шакироска < *Mak.* Шакир, Шақир < *Tür.* Şakir < *Ar.:* Allah'a şükreden, durumundan memnun olan

Шерифов < *Mak.* Шериф < *Tür.* Şerif < *Ar.:* 1. şerefli, kutsal, kutlu, uğurlu 2. soylu, temiz 3. onurlu kişi 4. Peygamberin soyundan gelenlere verilen bir lakaptır

Шукревски, Шукрески, Шукри, Шукриев < *Mak.* Шукре, Шукрија < *Tür.* Şükrü < *Ar.:* 1. şükreden, yapılan iyiliğe teşekkür eden 2. Allah'a şükreden

5.2. Makedon soyadlarında İslam medeniyetiyle ilgili Türk kadın adları

Makedon soyadlarında İslam medeniyetiyle ilgili bulunan Türk kadın adları, Makedoncada erkek adı olarak geçiyor ya da onlardan erkek adları türetiliyor. Örneğin Makedoncada Кевер, Наџи, Наџија erkek adı olarak geçiyor, oysa Türkçede Kevser ve Naciye kadın adlarıdır. Bizim malzemede sadece şu örneklerle rastladık:

Кеверески, Кеверски < *Mak.* Кевер < *Tür.* Kevser < *Ar.:* 1. Cenette bulunduğu inanılan bir havuzun ve ırmağın adı 2. maddi ve maveni üstünlük 3. Kur'an-ı Kerim'de 108. surenin adı

Наџиов < *Mak.* Наџи, Наџија < *Tür.* Naciye < *Ar.:* 1. kurtulan, selamete kavuşan 2. cehennemden kurtulmuş, cennetlik

6. Makedon soyadlarının temelinde bulunan lakaplarda İslam medeniyetiyle ilgili Türkçe kelimeler

Makedon soyadlarının temelinde bulunan lakaplarda İslam medeniyetiyle ilgili Türkçe kelimelerin sayısı çok azdır. Bu kelimeler de genellikle Arapça kökenlidir ve Türkçeden Makedoncaya geçmiştir, Makedon halkı ise onlardan farklı lakaplar türetmiştir.

Tespit edebildiğimiz malzemede, İslam medeniyetiyle ilgili Türkçe kelimeler şu Makedon soyadlarında görülmektedir:

Ажиевски, Ажиевски, Ажовски, Ацевски, Ациев, Ациева, Ациевска, Ациевски, Ациески, Ациов, Ациова, Ациовски, Ациоски, Ациски, Хаџи, Хаџиев, Хаџиева, Хаџиевски, Хаџиески, Хаџијев, Хаџијева, Хаџијески, Хаџијовски, Хаџијска, Хаџијски, Хаџиов, Хаџиски, Хаџов < *Mak. lak.* Ажи, Ажија, Ажо, Аџе, Аџи, Аџија, Хаџи, Хаџија, Хаџо < *Tür. is.* hacı < *Ar.:* 1. hacca gitmiş Müslüman 2. kutsal bir yeri ziyaret etmiş olan Hristiyan

Алифкин < *Mak. lak.* Алифка < *Tür. is.* halife < *Ar.:* 1. Hazreti Muhammed'in vekili olarak Müslümanların imamlığını ve şeriatın koruyuculuğunu yapmakla görevli kişi 2. hükümdar 3. Osmanlı padişahlarının kullandıkları unvanlardan biri 4. Babıali kalemlerinde kâtip 5. *mec.* çok iyi yetişmiş, eğitilmiş kişi

Алуоска, Алуоски < *Mak. lak.* Алул < *Tür.* helâl < *Ar.:* 1. s. dinin kurallarına aykırı olmayan, haram olmayan 2. s. kurallara, geleneklere uygun 3. *mec. is.* nikâhlı eş

Валанчовска < *Mak. lak.* Валанчо < *Tür. ünl.* vallahi < *Ar.:* “Tanrı’yı tanık tutarım”, “Tanrı hakkı için” anlamında ant

Минарева < *Mak. lak.* Минаре < *Tür. is.* minare < *Ar.:* caminin minaresi

Мусалевски, Мусалинович < *Mak. lak.* Мусал, Мусали, Мусалин < I. *Tür. is.* musalla < *Ar.:* 1. namaz kılmak için kullanılan açık yer 2. camilerde cenaze konulup önünde namaz kılınan yer II. *Tür. esk. s.* musallî < *Ar.:* beş vakit namazını kılan

Оцов, Оцовски, Оцоски < *Mak. lak.* Оџа, Оџо < *Tür. is.* hoca < *Far.:* 1. Müslümanlıkta din görevlisi, camilerde görev yapan din adamı 2. öğretmen 3. *mec.* öğüt veren kişi

7. Sonuç

Makedon soyadlarına yansıyan İslam medeniyetinin etkileri hakkında yapılan araştırmada 69 Türkçe eleman, daha doğrusu 60 erkek adı, 2 kadın adı ve 7 Türkçe kelime tespit ettik. Bunlar Arapça ve Farsça kökenli de olabiliyorlar, fakat hepsi adaptasyon geçirip Türkçeden Makedoncaya geçmiştir. Makedon soyadlarında İslam medeniyetiyle ilgili Abbas, Abdurrahman, Hafız, Adem, Haydar, Allaadin, Ali, Halim, Halik, Hasan, Osman, Abdülbaki, Bekir, Beşir, Veli, Gazi, Davut, Emin, Edhem, Celâleddin, Aziz, Zübeyir, Zülfikâr, İdris, Ömer, İsmail, İslâm, Yunus, Hüseyin, Kamber, Kâmil, Kasım, Kerim, Lâtif, Malik, Mahmut, Mehmet, Muharrem, Müslim, Mustafa, Nezir, Nur, Rahim, Rafet, Rahman, Raşit, Resul, Sait, Selam, İskender, Süleyman, Fettah, Halid, Cafer, Celâl, Celâleddin, Şaban, Şakir, Şerif, Şükrü Türk erkek adları; Kevser, Naciye Türk kadın adları; hacı, halife, helâl, vallahi, minare, musalla ve hoca Türkçe kelimeler bulunmaktadır.

Soyad değişmeyen bir kategori olduğundan dolayı Makedon soyadlarında bulunan bu elemanlar, İslam medeniyetin bir izi ve anıtı olarak kalacak ve diğer nesillere farklı açılardan araştırmak için yol açacaktır.

KISALTMALAR

<i>Ar.</i>	Arapça
<i>e.a.</i>	erkek adı
<i>esk.</i>	eskimiş
<i>Far.</i>	Farsça
<i>is</i>	isim
<i>lak.</i>	lakap
<i>Mak.</i>	Makedonca
<i>mec.</i>	mecazen
<i>s.</i>	sıfat
<i>Tür.</i>	Türkçe
<i>ünl.</i>	ünlem

KAYNAKÇA

1. Коробар Белчева Марија, Митков Маринко, Стаматоски Трајко. (1994). *Речник на презимињата кај Македонците*. Том 1. Институт за Македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје.
2. Иванова Олга, Коробар Белчева Марија, Митков Маринко, Стаматоски Трајко. (2001). *Речник на презимињата кај Македонците*. Том 2. Институт за Македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје.
3. Aysan Adviye, Tuncay Selma. (1997). *Kadın-Erkek Adları Sözlüğü*. Doruk Yayıncılık – Ankara.
4. (1971). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер No 4 (1467-1468)*. Архив на Македонија – Скопје.
5. (1984). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер за скопскиот санџак од 1568-69 година*. Том 6. Книга 1. Архив на Македонија – Скопје.
6. (1988). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер за скопскиот санџак од 1568-69 година*. Том 6. Книга 2. Архив на Македонија – Скопје.
7. (1999). *Турски документи за историјата на македонскиот народ – опишан пописен дефтер за казите Костур, Серфице и Велес од 1568/9 година*. Том 7. Книга 2. Архив на Македонија, Матица Македонска – Скопје.